

BLENDOW

LEXNOVA

LEXNOVA NYHETER

Beslut upphävs i första prövningen av forskningsfusk

Publicerad

23 AUG 2021

En forskare som fällts för fusk vinner för första gången med stöd av den nya lagen om oredlighet i forskning. Enligt förvaltningsrätten är det visserligen utrett att hennes bilder utgjort förfalskningar i lagens mening. Forskaren har däremot inte varit grovt oaktsam, ett krav som den nya lagen ställer.

Den nyinrättade Nämnden för prövning av oredlighet i forskning beslutade den 4 september 2020 att en forskare som korresponderande författare har gjort sig skyldig till oredlighet i forskning avseende fyra vetenskapliga artiklar.

Ärendet hos nämnden baseras på tre anmälningar om oredlighet i forskning som inkom till Karolinska Institutet (KI) under juli 2018. Anmälningarna gällde uppgifter om bildmanipulering i tio artiklar varav nämnden prövade sju av dem. KI anlidade Göteborgs universitet (GU) för att utreda om forskaren gjort sig skyldig till oredlighet i forskning.

Nämnden konstaterade bland annat att det av sakkunnigutlåtandena i de utredningar som föregått överlämnandet till nämnden framgår att de anmälda bildpubliceringarna i fyra artiklar är att betrakta som manipulationer.

I ärendet var det inte stridigt att bildpubliceringarna i fråga har varit felaktiga, bland annat har man använt bilder som inte visar de resultat man beskriver. Det ansågs därför stå klart att de anmälda förfarandena i denna del utgör förfalskning i lagens mening.

Kvinnan överklagade till förvaltningsrätten och yrkade i första hand att beslutet undanröjs på den grunden att hon inte har gjort sig skyldig till oredlighet i forskning. Hon yrkade i andra hand att ärendet återförvisas till nämnden för ny handläggning på den grunden att nämnden inte gett henne möjlighet att yttra sig över väsentliga delar av det som nämnden valt att lägga till grund för beslutet.

Förvaltningsrätten i Uppsala börjar med att slå fast att det inte framkommit att nämnden har åsidosatt sina skyldigheter enligt förvaltningslagen. Yrkandet om återförvisning på grund av formella skäl ska därför avslås.

Den första januari 2020 infördes som en följd av utredningarna i spåren av Macchiariniaffären en ny lag om oredlighet i forskning. Sedan dess kan universitet, högskolor och andra offentliga forskningshuvudmän inte längre på egen hand utreda misstanke om oredlighet, sådana ärenden ska i stället utredas av Nämnden för prövning av oredlighet i forskning. Till nämnden kan även andra än forskningshuvudmän anmäla misstänkt oredlighet i forskningen.

Detta är, enligt vad Blendow Lexnova erfar, första gången som ett mål om oredlighet prövas i sak i förvaltningsrätten.

Genom införandet av lagen har begreppet ”oredlighet i forskning” definierats. Med oredlighet i forskning avses enligt 2 § lagen en allvarlig avvikelse från god forskningssed i form av fabricering, förfalskning eller plagiering som begås med uppsåt eller av grov oaktsamhet vid planering, genomförande eller rapportering av forskning.

Förvaltningsrätten prövar inledningsvis om de aktuella bilderna i de fyra fällda artiklarna utgör förfalskningar i lagens mening i enlighet med nämndens beslut. I lagens förarbeten anges följande. Begreppen fabricering, förfalskning och plagiering beskrivs och förklaras i flera olika forskningsetiska kodexar och riktlinjer. Formuleringarna kan skilja sig åt men kärnan i definitionerna är mycket lika. En ofta citerad kodex är The European Code of Conduct for Research Integrity från 2017. [- - -] Regeringen avser inte att i författning ange någon exakt definition av begreppen fabricering, förfalskning och plagiering, utan anser att det är lämpligt att frågan i varje enskilt fall får avgöras av rättstillämparna, dvs. av nämnden som ska pröva oredlighet i forskning och förvaltningsdomstol (prop. 2018/19:58 s. 45 och 100).

I artikel 3.1 i kodexen anges att förfalskning innebär att forskningsmaterial, utrustning eller processer manipuleras, eller att uppgifter eller resultat ändras, utelämnas eller undanhålls utan att det är motiverat. Vidare anges att fabricering, förfalskning och plagiering anses som särskilt allvarliga överträdelser, eftersom de ger en felaktig bild av vad forskningen visat.

Utifrån föreliggande utredning och de invändningar som den aktuella forskaren utvecklat i målet, finner förvaltningsrätten det utrett att felaktiga bilder har förekommit i de fyra artiklarna i enlighet med vad forskaren har vitsordat.

Det är klarlagt att de aktuella bilderna i artiklarna inte stämmer överens med de resultat som bilderna ska representera. Genom att i artiklarna använda bilder som inte överensstämmer med de resultat som bilderna ska representera, bedömer förvaltningsrätten att uppgifter har utelämnats utan att det är motiverat. Det är enligt rätten därmed fråga om förfalskningar i den mening som avses i kodexen, till vilken förarbetena hänvisar.

Felaktigheterna i de fyra artiklarna utgör därmed förfalskningar enligt 2 § lagen. I detta sammanhang får det anses sakna betydelse om de felaktiga bilderna är en konsekvens av slarv eller förbiseende.

Förvaltningsrätten bedömer att det i målet inte framkommit omständigheter som ger anledning att avvika från huvudregel att förfalskningar bör anses utgöra allvarliga avvikelser från god forskningssed. Avvikelserna ska därför anses som allvarliga.

En ytterligare förutsättning för att det ska vara fråga om oredlighet i forskning är att förfalskningen begåtts med uppsåt eller av grov oaktsamhet. Förvaltningsrätten noterar att någon praxis till ledning för prövningen av vad som utgör grov oaktsamhet i detta avseende ännu inte etablerats.

Eftersom bedömningen av oaktsamhet tar sikte på den subjektiva sidan av frågan om oredlighet anser förvaltningsrätten att avseende bland annat bör fästas vid forskarens ansvar, handlingsalternativ och vidtagna åtgärder.

Förvaltningsrätten anser att forskaren, i egenskap av korresponderande författare, har haft ett särskilt ansvar för att säkerställa att det inte förekommit fel i de aktuella artiklarna.

Det är i målet ostridigt att de felaktiga bilderna i tre av artiklarna har tillkommit sent i processen. Det är därtill ostridigt att forskarens möjligheter att upptäcka felen varit begränsad i tid och att identifiering av felen har krävt dataanalys. Även med hänsyn till den korta tid som hon haft till sitt förfogande och svårigheterna att upptäcka felen bedömer förvaltningsrätten att hon brustit i sitt ansvar genom att låta felaktigheterna i artiklarna passera granskningsprocessen.

Däremot anser förvaltningsrätten att det inte är klarlagt att hon uppvisat ligkiltighet inför sitt ansvar. Det noteras att forskaren, direkt efter att felen observerats, vidtog nödvändiga åtgärder för att få till rättelser.

Utifrån vad som ovan anförts, och med hänsyn till vad som är upplyst om de enskilda felens karaktär, finner förvaltningsrätten att hennes handlande inte kan anses uppgå till sådan allvarlig eller klandervärd art att det utgör grov oaktsamhet i lagens mening.

Avseende felaktigheterna i den fjärde artikeln har dessa, så vitt framgår i målet, uppkommit på ett tidigare stadium på grund av att en medförfattare skannat in och sparat bilder på ett felaktigt sätt. Att forskaren i granskningsprocessen inte uppmärksammat felaktigheterna får anses vara en brist, men enligt förvaltningsrätten är inte heller denna brist av sådan art att hon kan anses ha varit grovt oaktsam i lagens mening.

Förvaltningsrätten finner mot denna bakgrund att hon inte har varit grovt oaktsam. Hon har därmed inte gjort sig skyldig till oredlighet i forskning. Nämndens beslut att forskaren har gjort sig skyldig till oredlighet i forskning genom artiklarna 1-4 ska därför upphävas. Överklagandet ska därmed bifallas i denna del.

Mikael Kindbom

Instans: Förvaltningsrätterna

Rättsområden: [Tillstånd och tillsyn](#), [Skola och utbildning](#), [Förvaltningsrätt](#)

LEXNOVA NYHETER

Juridisk nyhetsbevakning och rättsdatabas

Blendow Lexnova är Sveriges mest omfattande juridiska nyhetstjänst. Vår bevakning innefattar rättsfall, lagstiftning och förarbeten inom samtliga rättsområden. Genom skräddarsydda bevakningsprofiler säkerställer du kontinuerlig uppdatering av rätt information och slipper nyhetsflöden som inte berör dig.

Läs mer på lexnova.se/nyheter